

m y ś l t e o l o g i c z n a

KS. CEZARY SMUNIEWSKI

WSPÓLNOTA ŁASKI

CHARYTOLOGICZNO-TRYNITARNA
EKLEZJOGENEZA

Wydawnictwo WAM
Kraków 2013

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
-------------	---

Część 1

ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE	9
1.1. Przedzałożenia metody	9
1.1.1. Przekraczanie progu zdumienia	10
1.1.2. Teologia łaski na II Soborze Watykańskim	18
1.1.3. Teo-centryzm i teo-logiczność	23
1.1.4. Liturgia	26
1.1.5. Prymat tajemnicy	28
1.2. Pole badawcze	31
1.2.1. Światło trynitologii w teologii	33
1.2.2. Trynitarne horyzonty charytologii	35
1.2.3. Zbawczy wymiar objawienia Trójcy Świętej	37
1.2.4. Charytologia i Trójca Święta immanentna	39
1.2.5. Antropologia teologiczna w świetle trynitologii	41
1.2.6. Eklezjologia w świetle trynitologii	43
1.2.7. Trynitarne i charytologiczne tło eklezjologii	46
1.2.8. Charytologiczno-trynitarne perspektywy eklezjologii	48
1.2.9. Charytologia trynitarne i personalizm eklezjologiczny	50
1.2.10. Łaska powszechnej woli zbawczej Boga	53
1.2.11. Konieczność rozwoju teologii usynowienia	55
1.2.12. Perspektywa zagadnień ekumenicznych	59
1.3. Metoda i struktura pracy	61

Część 2

HISTORIA OBJAWIANIA I ROZUMIENIA ŁASKI

TRÓJJEDYNEGO BOGA W KOŚCIELE	71
2.1. Zagadnienia wstępne	71
2.1.1. Ku analitycznej lekturze Pisma Świętego	71
2.1.2. Słownictwo hebrajskie i greckie	74
2.2. W Starym Testamencie	79
2.2.1. Człowiek stworzony na obraz i podobieństwo Boga	79
2.2.2. Początki historycznego objawienia łaski	83
2.2.3. Łaskawość Boga ukazana w ojcostwie i cechach matczynych	84
2.2.4. Łaska ukazana w bliskości Boga	85
2.2.5. Łaska objawiona w przymierzu	87
2.3. W Nowym Testamencie	89
2.3.1. Łaska w Ewangeliach według św. Mateusza i św. Marka	89

2.3.2. Łaska w pismach św. Łukasza	91
2.3.3. Łaska w pismach św. Jana	94
2.3.4. Łaska w listach św. Pawła.	97
2.3.5. Łaska w listach św. Piotra	102
2.3.6. Łaska w Liście do Hebrajczyków	104
2.4. Zagadnienie łaski w tekstach wczesnochrześcijańskich.	105
2.4.1. Didache	107
2.4.2. Św. Klemens Rzymski	110
2.4.3. Św. Ignacy Antiocheński	112
2.4.4. Św. Polikarp	116
2.4.5. List Barnaby.	117
2.4.6. Św. Ireneusz z Lyonu	120
2.4.7. Św. Klemens Aleksandryjski	125
2.4.8. Tertulian.	127
2.4.9. Św. Bazyli Wielki.	132
2.4.10. Św. Ambroży	134
2.4.11. Św. Augustyn.	136
2.4.12. Teodoret z Cyru	141
2.5. Po okresie patrystycznym.	142
2.5.1. W głąb teologii średniowieczna	143
2.5.2. Św. Tomasz z Akwinu.	144
2.5.3. Św. Bonawentura.	148
2.5.4. Bł. Jan Duns Szkot	150
2.5.5. Grzegorz Palamas	153
2.6. Od teologii okołotrydenckiej	156
2.6.1. Nauczanie Soboru Trydenckiego	157
2.6.2. Teologia potrydencka do końca XIX wieku	159
2.6.3. Na drogach XX-wiecznej refleksji o łasce	161
2.7. Propozycja Matthiasa Josepha Scheebena	163
2.7.1. Teologia nadprzyrodzoneści.	165
2.7.2. Troistość Osób Boskich jako korzeń porządku łaski.	168
2.7.3. Wprowadzenie przez Boga w tajemnicę Trójcy Świętej łaską dla człowieka	171
2.7.4. Objawienie życia trynitarnego objawieniem łaski.	173
2.7.5. Teologia tajemnic	177

Część 3

BÓG ŁASKI. TRYNITARNA CHARYTOGENEZA

W UKIERUNKOWANIU EKLEZJOLOGICZNYM	179
3.1. Trójca Święta w ekonomii łaski	179
3.1.1. Stwórca Trójjedyny jako początek ekonomii łaski.	180
3.1.2. Od Trójcy Świętej immanentnej do ekonomii łaski.	185
3.1.3. Od Trójcy Świętej historiozbawczej do życia w Bogu	187
3.1.4. Trójca Święta historiozbawcza i wydarzenie Osób Boskich	189

3.1.5. Eklezjologiczny horyzont posłannictw Osób Boskich w ekonomii łaski	193
3.2. Jezus Chrystus w ekonomii łaski Trójjedynego Boga	197
3.2.1. Posłanie Syna a ekonomia łaski	198
3.2.2. Łaska Boża w Jezusie Chrystusie darem dla ludzi	201
3.2.3. Chrystus w tajemnicy odkupienia i stworzenia	202
3.2.4. Człowieczeństwo Syna Bożego w ekonomii łaski	205
3.2.5. Zamieszkiwanie „Dawcy życia” w chrześcijanach	208
3.2.6. Jezus Chrystus w eklezjologicznym ukierunkowaniu ekonomii łaski	211
3.3. Duch Święty w ekonomii łaski Trójjedynego Boga	213
3.3.1. Ekonomia łaski Boga ukrytego	214
3.3.2. Pneumatologia łaski w kontekście chrystologicznym	217
3.3.3. Duch Święty w chrześcijanach	220
3.3.4. Duch Święty wprowadza w relację Syna z Ojcem	223
3.3.5. Działanie Osoby-Daru <i>ad extra</i> w ekonomii łaski	225
3.3.6. Horyzont eklezjologiczny pneumatologii ekonomii łaski	227

Część 4

CZŁOWIEK ŁASKI TRÓJJEDYNEGO BOGA.

USYNOWIENIE BOŻE ZMIERZAJĄCE KU EKLEZJOLOGII	231
4.1. Łaska i relacyjność człowieka odkupionego.	
Ujęcie trynitarne	231
4.1.1. Chrystus objawia otwartość Ojca i człowieka	232
4.1.2. Człowiek stworzony obrazem Bożej otwartości i relacyjności	233
4.1.3. Powołanie człowieka do relacyjności w świetle posłannictwa Osób Boskich	237
4.1.4. Relacyjność człowieka objawiona w Synu	239
4.1.5. Relacyjność człowieka w świetle ojcostwa Boga	242
4.1.6. Relacyjność człowieka w dziele Ducha Świętego	244
4.2. Łaska i uczestniczenie człowieka w naturze Bożej.	
Ujęcie biblijno-historyczne	247
4.2.1. Złożoność problematyki i poszukiwania charytologiczno- -trynitarne	248
4.2.2. Pismo Święte o uczestniczeniu człowieka w naturze Bożej	251
4.2.3. Pismo Święte o relacji między uczestniczeniem w naturze Bożej a darem życia Bożego	253
4.2.4. Uczestniczenie w naturze Bożej w ujęciu historycznym	256
4.3. Łaska i usynowienie człowieka.	
Ujęcie biblijno-historyczne	260
4.3.1. Usynowienie człowieka w Starym Testamencie	260
4.3.2. Usynowienie człowieka w Nowym Testamencie	263
4.3.3. Usynowienie człowieka w ujęciu historycznym	268

4.4. Łaska i teologia naszego usynowienia według Matthiasa Josepha Scheebesa	272
4.4.1. Synostwo Syna Bożego jako wewnętrzzboskie źródło naszego usynowienia	273
4.4.2. Idea i motyw naszego usynowienia obecne we wnętrzu Boga	275
4.4.3. Duch Święty i łaska usynowienia	276
4.4.4. Synteza teologii usynowienia	278
4.5. Łaska i trynitarna dynamika usynowienia Bożego	279
4.5.1. Usynowienie człowieka i wewnętrzne życie Trójcy Świętej	280
4.5.2. Usynowienie człowieka i ekonomia łaski Trójjedynego Boga	282
4.5.3. Usynowienie człowieka i przekazanie natury Bożej na zewnątrz przez rodzenie synów	286
4.5.4. Usynowienie człowieka jako ontologiczny warunek bycia chrześcijaninem	287
4.6. Łaska i wspólnota synów w ukierunkowaniu eklezjologicznym	291
4.6.1. Relacyjność synów Bożych jako nieustanne zaproszenie do Kościoła	293
4.6.2. Braterstwo synów Bożych we wspólnocie Kościoła	296
4.6.3. Człowiek łaską zwrócony ku Kościołowi	299
4.6.4. Człowiek podmiotem łaski w Kościele	301
4.6.5. Usynowienie Boże w odniesieniu do płodności naturalnej	303
4.6.6. Kościół na służbie usynowienia przez łaskę	304

Część 5

KOŚCIÓŁ PEŁEN ŁASKI TRÓJJEDYNEGO BOGA	307
5.1. Poszukując źródła Kościoła	307
5.1.1. Trynitarny początek Kościoła w Piśmie Świętym	307
5.1.2. Kościół w zamyśle Boga Trójjedynego	310
5.2. Łaska a eklezjologia w ujęciu Matthiasa Josepha Scheebena	313
5.2.1. Tajemnica łaski Trójjedynego Boga prowadzi ku tajemnicy Kościoła	314
5.2.2. Trynitarny wymiar Kościoła	316
5.2.3. Świętość Kościoła	320
5.2.4. Grzeszność Kościoła	323
5.2.5. W drodze ku eklezjologii II Soboru Watykańskiego	325
5.3. Łaska komunijna	328
5.3.1. Kościół jako zaproszenie do komunii z Osobami Boskimi	331
5.3.2. Kościół jako komunია braterska i komunია dzieci Bożych	334
5.3.3. Kościół jako komunია z Komunii	338
5.3.4. Kościół jako wejście w komunię wieczną z Bogiem	340
5.3.5. Kościół jako komunია personalizujących darów Boga	342
5.3.6. Kościół jako komunია zróżnicowanych osób	344
5.3.7. Kościół jako antycypacja komunii powszechnej	345

5.4. Łaska maryjna	348
5.4.1. Maryja w tajemnicy Trójcy Świętej	350
5.4.2. Maryja w łasce wybrania, powołania i posłania	351
5.4.3. Maryja w Kościele Trójjedynego Boga	353
5.4.4. Kościół rozpoznający siebie w Maryi	355
5.5. Łaska oblubieńcza	357
5.5.1. Oblubieństwo jako kategoria w eklezjologii	358
5.5.2. Oblubieństwo-eklezjologiczne treści wynikające z relacji Adama z Ewą	361
5.5.3. Oblubieńczy związek Chrystusa z Kościołem	363
5.6. Łaska macierzyńska	368
5.6.1. Macierzyństwo Kościoła i macierzyństwo Maryi	370
5.6.2. Oblubieńczy charakter macierzyństwa Kościoła	374
5.7. Łaska celebrowana	377
5.7.1. Liturgia – personalne wydarzenie łaski Trójjedynego Boga	379
5.7.2. Liturgia – dzieło Trójjedynego Boga w Kościele	381
5.8. Łaska sakramentalna	382
5.8.1. Sakramenty i posłannictwa Osób Boskich	384
5.8.2. Sakramenty i udział Kościoła oraz człowieka w zwróceniu Syna ku Ojcu	385
5.9. Łaska eucharystyczna	386
5.9.1. Eucharystia wprowadza w życie Boże i utwierdza w Kościele	388
5.9.2. Eucharystia ukazuje Boga i Kościół	389
5.9.3. Eucharystia objawia odwieczną otwartość Boga na ludzi	390
5.9.4. Eucharystia jest bezinteresownym darem Trójcy Świętej	391
5.10. Łaska wieczna i doczesna	397
5.10.1. Perspektywa eschatologiczna	398
5.10.2. Tajemnica owocowania łaski – przebóstwienie człowieka	402
5.10.3. Misyjność – nieustanny sprawdzian Kościoła łaski	408
ZAKOŃCZENIE	413
SKRÓTY	421
BIBLIOGRAFIA	425
INDEKS BIBLIJNY	463
INDEKS OSÓB	473